

Geloof van Ouders in hun Opvoedcompetenties en Sociaal-Emotionele Ontwikkeling bij
Peuters: De Mediërende Rol van Ouderlijke Disciplinerings
Masterthesis
Universiteit Utrecht
Master programma Clinical Child, Family and Education Studies

Naam: Gerrieta de Langen

Studentnummer: 5612128

Docent: Marjolein Verhoeven

Cursus: Masterthesis

Cursuscode: 201600201

Datum: 30-05-2019

Samenvatting

In deze studie is onderzocht of ouderlijke disciplinerende de relatie tussen gevoel van opvoedcompetentie van de moeder en de sociaal-emotionele ontwikkeling van peuters medieert. Hiertoe hebben 139 moeders ($M = 32.7$ jaar, $SD = 4.38$) met een kind tussen de 24- en 48 maanden ($M = 36.7$ maanden, $SD = 30.67$) oud vragenlijsten ingevuld. Uit de resultaten bleek dat naarmate moeders meer in hun opvoedcompetenties geloofden, zij meer positieve en minder negatieve disciplinerende toepasten. Tevens ging dit gepaard met een positieve sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Er bleek echter geen samenhang tussen positieve en negatieve disciplinerende en de sociaal-emotionele ontwikkeling van peuters, als gecorrigeerd werd voor het geloof van moeder in haar opvoedcompetenties. Positieve en negatieve disciplinerende bleken de relatie tussen het geloof van moeders in hun opvoedcompetenties en de sociaal-emotionele ontwikkeling van peuters niet te medieren. Er wordt aanbevolen meer longitudinaal onderzoek te doen naar de relaties tussen PSE, de sociaal-emotionele ontwikkeling van peuters en andere opvoedaspecten om meer inzicht te krijgen in belangrijke ouderfactoren bij de sociaal-emotionele ontwikkeling van peuters.

Trefwoorden: geloof in opvoedcompetenties, positieve disciplinerende, negatieve disciplinerende, sociaal-emotionele ontwikkeling, peuters, moeder

Abstract

This study examined if the relationship between parental self-efficacy and social-emotional development of toddlers is mediated by parental disciplining. To measure the relationships between the constructs, 139 mothers ($M = 32.7$ years old, $SD = 4.38$) with a child between 24- and 48 months ($M = 36.7$ months, $SD = 30.67$) completed questionnaires. Results indicated that maternal self-efficacy was positive related with positive disciplining and negative related with negative disciplining. Furthermore, maternal self-efficacy was positive related to social-emotional development of the child. However, no relationship was found between positive and negative disciplining and social-emotional development of toddlers when corrected for maternal self-efficacy. Furthermore, the relationship between parental self-efficacy and social-emotional development of toddlers is not mediated by positive and negative disciplining. It is implicated to use longitudinal studies to examine relationships between PSE, social-emotional development of toddlers and other parenting aspects to get more insight into important parent factors in the social-emotional development of toddlers.

Keywords: parental self-efficacy, positive disciplining, negative disciplining, social-emotional development, toddlers, mother

Geloof van ouders in hun opvoedcompetenties en sociaal-emotionele ontwikkeling bij peuters: de mediërende rol van ouderlijke disciplineren

Kinderen die problemen ervaren in hun sociaal-emotionele ontwikkeling gedurende de peutertijd lopen een verhoogd risico op verschillende problemen in hun latere leven, zoals externaliserend probleemgedrag, zwakke emotieregulatie vaardigheden, moeite in de omgang met leeftijdsgenoten en het ontwikkelen van psychopathologie (Blandon, Calkins, & Keane, 2010; Chang, Schwartz, Dodge, & McBride-Chang, 2003; Whittaker, Harden, See, Meisch, & T'Pring, 2011). Het is daarom van belang om ondersteunende en ondermijnende factoren van de sociaal-emotionele ontwikkeling al bij peuters te onderzoeken. Ouderlijke disciplineren speelt een belangrijke rol in de sociaal-emotionele ontwikkeling bij het kind (Choe, Olson, & Sameroff, 2013; Gershoff et al., 2010; Scaramella & Leve, 2004). Er is echter relatief weinig onderzoek gedaan naar deze relatie bij peuters, met de leeftijd waarop kinderen voor het eerst geconfronteerd worden met een disciplinerende ouder. Daarnaast is onderzoek voornamelijk gericht op de negatieve gevolgen van negatieve disciplineren en is veel minder bekend over de rol van positieve disciplineren in de sociaal-emotionele ontwikkeling bij het kind. Tevens is ouderlijke disciplineren volgens onderzoek mogelijk een mediator in de relatie tussen het geloof van ouders in hun opvoedcompetenties en de sociaal-emotionele ontwikkeling bij het kind (Bornstein, Putnick, & Suwalsky, 2018). De studies naar dit mediatieverband zijn echter nog schaars. In deze studie zal worden onderzocht of er een mediërende rol is van ouderlijke disciplineren op de relatie tussen het geloof van ouders in hun opvoedcompetenties en de sociaal-emotionele ontwikkeling van peuters in de leeftijd van 24 tot 48 maanden. Deze kennis is van belang om bij te dragen aan nieuwe invalshoeken voor preventieprogramma's gericht op het voorkomen of verminderen van problemen binnen de sociaal-emotionele ontwikkeling van jonge kinderen.

Ouderlijke Disciplineren en Sociaal-Emotionele Ontwikkeling bij het Kind

Tijdens de peutertijd gaan peuters uitdagend gedrag vertonen, wat kenmerkend gedrag is om meer autonomie te verkrijgen. Hierdoor komen ouders en kind vaker met elkaar in conflict (De Haan et al., 2009; Verhoeven, et al., 2010). Dit kan leiden tot stress en onzekerheid bij de ouders, want zij weten vaak niet goed met dit nieuwe gedrag van hun kind om te gaan (Dunbar, 2008). Om het kind te corrigeren kunnen ouders dan geneigd zijn om negatieve disciplineren toe te passen (Cooklin, Giallo, & Rose, 2012).

Uit empirisch onderzoek blijkt dat negatieve disciplineren, zoals verbaal geweld en fysieke straffen, kan leiden tot de ontwikkeling van problemen in de sociaal-emotionele

ontwikkeling bij kinderen, waaronder problemen op zowel sociaal als op emotioneel gebied verstaan worden (Mackenbach et al., 2014). Zo wijzen longitudinale studies bij ouders en kinderen in de peuter- en kleuterleeftijd uit dat negatieve disciplinerende door moeders gerelateerd is aan minder inlevingsvermogen en meer gedragsproblemen bij het kind (Callender, Olson, Choe, & Sameroff, 2012; Waller et al., 2012). Daarnaast blijkt uit enkele cross-sectionele studies bij ouders en kinderen tussen 3 en 6 jaar dat negatieve disciplinerende door moeders gerelateerd is aan meer gedragsproblemen en problemen in de emotieregulatie bij het kind, terwijl negatieve disciplinerende door vaders alleen gerelateerd blijkt aan meer gedragsproblemen bij het kind (Chang, Schwartz, Dodge, & McBride-Chang, 2003; Verhoeven, Junger, Van Aken, Deković, & Van Aken, 2010). Tevens blijkt uit een studie van Lansfort et al. (2011), waarin longitudinale data van twee studies vergeleken wordt, dat negatieve fysieke disciplinerende door moeders van kinderen tussen 6 en 9 jaar leidt tot meer gedragsproblemen een jaar later. Ook is deze relatie te zien bij jongens tussen 10 en 15 jaar. Hieruit wordt de conclusie getrokken dat de relatie tussen negatieve disciplinerende en gedragsproblemen ongeacht de leeftijd hetzelfde blijft (Lansfort et al., 2011; Wang & Kenny, 2014). Concluderend blijkt negatieve disciplinerende door ouders gerelateerd aan problemen in de emotieregulatie, minder inlevingsvermogen en meer gedragsproblemen bij het kind.

Positieve disciplinerende daarentegen, zoals duidelijke communicatie over regels, belonen van goed gedrag en het uitleggen van gevolgen van gedrag, kan mogelijk de sociaal-emotionele ontwikkeling ondersteunen. Er is echter nog weinig empirisch onderzoek gedaan naar de relatie tussen positieve disciplinerende en sociaal-emotionele ontwikkeling. Uitzondering hierop zijn enkele longitudinale studies, waarbij één studie bij ouders en kinderen tussen 1 en 3 jaar geen relatie uitwijst tussen positieve disciplinerende en gedragsproblemen bij het kind (Verhoeven, Junger, Van Aken, Deković, & Van Aken, 2010), terwijl de andere studie bij ouders en kinderen met een gemiddelde leeftijd van 9,5 jaar uitwijst dat positieve disciplinerende leidt tot een toename van sociale probleemoplossingsvaardigheden en zelfvertrouwen in sociale communicatie bij kinderen (Leidy, Guerra, & Toro, 2010). Daarnaast wijst een cross-sectioneel onderzoek bij Koreaanse ouders en kinderen tussen 3 en 8 jaar uit dat positieve disciplinerende bijdraagt aan sociale competentie bij kinderen (Kim, Guo, Koh, & Cain, 2010). Er zijn dus aanwijzingen dat positieve disciplinerende gerelateerd is aan meer positieve gevolgen voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind, maar meer onderzoek is nodig om gegronde uitspraken te kunnen doen.

De sociale leertheorie van Bandura (1978) geeft een mogelijke verklaring voor de relatie tussen ouderlijke disciplineren en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind, waarbij Bandura uitgaat van het principe dat kinderen bepaalde gedragingen leren door anderen te observeren. Zo kan de ouder via disciplineren een reactie geven op gedrag van het kind met als doel om het gedrag te veranderen, waarbij negatieve disciplineren (corrigeren van het kind door verbaal geweld en fysieke straffen) van ouders als resultaat kan geven dat kinderen vervolgens ook sneller verbale of fysieke agressie zullen toepassen om succes te behalen. De geobserveerde persoon staat zo model voor het kind, waardoor het kind bepaald gedrag gaat overnemen (Bandura, 1978).

Parental Self-Efficacy en Ouderlijke Disciplineren

Studies wijzen dus uit dat de manier waarop ouders hun kind disciplineren gerelateerd is aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Maar hoe komt het nu dat ouders verschillen in hun opvoedgedrag? Mogelijk wordt het toepassen van positieve of negatieve disciplineren bepaald door de mate van *parental self-efficacy* [PSE]. Volgens de self-efficacy theorie van Bandura (1978) kan gesteld worden dat ouders met een hoge mate van PSE geloven dat ze competent genoeg zijn om hun kind op te voeden op een juiste wijze, zodat het kind zich voldoende kan ontwikkelen. Indien ouders zich meer competent voelen over hun opvoedgedrag, zullen zij ook daadwerkelijk meer competent opvoedgedrag tonen (Bandura, 1978). Door de hoge mate van PSE ervaren ouders minder stress (Jones & Prinz, 2005) en zijn zij meer gemotiveerd om een moeilijke opvoedsituatie op positieve wijze op te lossen, waardoor zij in staat zijn positieve disciplineren te hanteren in hun opvoeding, zelfs wanneer het kind uitdagend gedrag vertoont (Jackson & Scheines, 2005). Ouders met een lage mate van PSE zien daarentegen vooral drempels bij de opvoeding, waardoor ze minder vertrouwen hebben in hun vermogen om een passende opvoeding voor hun kind te verwezenlijken (Bandura, 1978). Hierdoor ervaren ouders meer stress, waardoor ze meer negatieve disciplineren kunnen laten zien (Coleman & Karraker 1998; De Haan, Prinzie, & Deković, 2009; Jones & Prinz, 2005; Murdock, 2013).

Empirisch onderzoek wijst inderdaad een relatie tussen PSE en ouderlijke disciplineren uit. Zo blijkt uit een longitudinale studie met ouders en kinderen tussen 5 en 16 jaar dat ouders met een lage mate van PSE meer negatieve disciplineren laten zien (De Haan et al., 2009). Daarnaast blijkt ook uit enkele cross-sectionele studies met ouders en kinderen tussen 0 en 5 jaar dat ouders met een lage mate van PSE meer negatieve disciplineren laten zien (Burchinal, Skinner, & Reznick, 2010; Cooklin et al., 2012). Daarnaast blijkt uit een

longitudinale studie met moeders en kinderen tussen 1,5 en 11 jaar, dat moeders met een hoge mate van PSE als hun kind 1,5 jaar is een toename laten zien in positieve disciplineren in de maanden daarna (Bornstein et al., 2018).

Er blijkt dus een relatie aanwezig tussen PSE en ouderlijke disciplineren en er blijkt een relatie aanwezig tussen ouderlijke disciplineren en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Daarbij wordt verwacht dat ouders met een lage mate van PSE meer negatieve en minder positieve disciplineren toepassen, waardoor het kind problemen kan ervaren in de sociaal-emotionele ontwikkeling. Dit cascade-effect is echter nog nauwelijks onderzocht. Een uitzondering hierop is de longitudinale studie van Bornstein et al. (2018), waaruit blijkt dat moeders van peuters met een hoge mate van PSE meer positieve disciplinerenstechnieken laten zien, waardoor het kind op vierjarige leeftijd minder gedragsproblemen laat zien. Om meer inzicht in deze relatie te krijgen wordt in de huidige studie onderzocht of de mate van PSE van moeders gerelateerd is aan de manier waarop zij hun kind disciplineren en of deze disciplineren vervolgens gerelateerd is aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van haar kind. Verwacht wordt dat naarmate moeders zich competentier voelen, zij meer positieve en minder negatieve disciplineren toepassen en hun kinderen daardoor minder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling laten zien.

Methode

Participanten

Participanten van deze studie waren 139 moeders met een kind tussen de 24- en 48 maanden oud ($M = 36.7$ maanden, $SD = 30.67$, 46.9 % jongen). De gemiddelde leeftijd van de moeders was 32.7 jaar ($SD = 4.38$), waarbij de leeftijd varieerde van 23 tot 43 jaar. Van deze moeders hadden 138 participanten een Nederlandse nationaliteit (99.3 %). Met betrekking tot opleidingsniveau hadden 9.3% van de participanten een laag opleidingsniveau, waaronder LBO, MAVO of VMBO, 29.6 % van de participanten hadden een gemiddeld opleidingsniveau, waaronder HAVO, VWO of MBO en 61.1 % van de participanten hadden een hoog opleidingsniveau, waaronder HBO en universiteit. Van de moeders woonde 97.2 % in een tweoudergezin.

Procedure

Voor deze cross-sectionele studie is een selecte steekproef gerealiseerd door ouders met een kind tussen de 2 en 4 jaar te benaderen middels een informatiebrief via kinderdagverblijven, peuterspeelzalen, en persoonlijke relaties. In deze informatiebrief werd beschreven dat het doel van deze studie is om meer inzicht te verkrijgen in de manier waarop

ouders hun 2 tot 4 jarige kind opvoeden. Daarnaast werd volgens de ethische voorschriften van sociaal wetenschappelijk onderzoek uitgelegd dat alle gegevens anoniem en vertrouwelijk verwerkt zouden worden en dat participanten zich op elk moment van hun deelname uit het onderzoek mochten terugtrekken. Nadat ouders toestemming hadden gegeven, werd een e-mail gestuurd met een link naar een digitale vragenlijst. Het invullen van de digitale vragenlijst nam ongeveer 30 minuten in beslag. Ouders konden de vragenlijst invullen op een moment dat hen uitkwam. Daarbij kregen ouders de mogelijkheid om eventueel tussentijds te stoppen met invullen, om op een later moment verder te gaan. Als zowel vader als moeder van het kind aan het onderzoek wilde deelnemen, werd hen gevraagd de digitale vragenlijst afzonderlijk van elkaar in te vullen, waarbij zij hetzelfde kind in gedachten namen. In deze studie zijn alleen de gegevens van moeders meegenomen.

Meetinstrumenten

Negatieve en positieve disciplineren. De Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire ([CECPAQ], Verhoeven, Van Baar, Bodden, & Dekovic, 2017) is een vragenlijst die 5 domeinen van opvoedgedrag meet van ouders met kinderen tussen 12-48 maanden. Voor deze studie worden de domeinen negatieve disciplineren en positieve disciplineren gebruikt. Negatieve disciplineren (12 items) is opgebouwd uit verbale en fysieke straf (bijvoorbeeld *“Als mijn kind zeurt of jengelt, geef ik hem/haar een tik.”*) en psychologische controle (bijvoorbeeld *“Als mijn kind niet aan mijn verwachtingen voldoet, zorg ik er voor dat hij/zij zich schuldig voelt.”*). Positieve disciplineren (5 items) omvat inductie (uitleg over waarom regels gevolgd moeten worden; bijvoorbeeld *“Ik leg mijn kind de gevolgen van zijn/haar gedrag uit.”*) en het belonen van positief gedrag (bijvoorbeeld *“Als mijn kind zich goed gedraagt, geef ik hem/haar een compliment of een knuffel”*). Ouders geven op een 6-puntsschaal, lopend van 1 = *nooit* tot 6 = *altijd*, aan in hoeverre een bepaalde uitspraak op hen van toepassing is. Om negatieve en positieve disciplineren te meten wordt gebruik gemaakt van de gemiddelde scores per domein. Een hoge gemiddelde score betekent dat ouders negatieve of positieve disciplineren in een hoge mate toepassen. De betrouwbaarheid van de CECPAQ op de schaal negatieve disciplineren bestaat in de huidige studie uit een Cronbach's alpha van .52. Voor de schaal positieve disciplineren is de Cronbach's alpha .64.

PSE. De Nijmeegse Ouderlijke Stress Index, verkorte versie (NOSI-K], De Brock, Vermulst, Gerris, & Abidin, 1992) meet de mate waarin ouders zich competent voelen ten opzichte van de opvoeding van hun kind. Deze vragenlijst bestaat uit 25 items die beantwoord

worden middels een 6-punts Likertschaal, lopend van *1 = helemaal mee oneens* tot *6 = helemaal mee eens*. Een voorbeelditem is *“Ik geniet ervan ouder en opvoeder te zijn.”* Om PSE te meten wordt in deze studie gebruik gemaakt van de somscore over alle items. Een hoge totaalscore op de NOSI-K betekent een hoge mate van PSE. De NOSI is beoordeeld door de COTAN. Uit deze beoordeling blijkt een voldoende voor betrouwbaarheid. De overige psychometrische kwaliteiten worden beoordeeld met een goed, behalve de normen. Deze zijn onvoldoende, omdat de normen verouderd zijn (COTAN, 1992). Daarnaast volgt uit een betrouwbaarheidsanalyse in de huidige studie een Cronbach's alpha van .86.

Sociaal-emotionele ontwikkeling. De Strength & Difficulty Questionnaire (SDQ], Van Widenfelt et al., 2003) meet de mate waarin het kind problemen en vaardigheden laat zien op sociaal-emotioneel gebied. Deze vragenlijst is ingevuld door moeders en bestaat uit 25 items met een 3-punts Likertschaal (*0 = niet waar, 1 = een beetje waar, 2 = zeker waar*). Een voorbeeld item is *“Mijn kind houdt rekening met de gevoelens van anderen.”* De SDQ is in vijf subschalen in te delen, namelijk hyperactiviteit/ aandachtstekort, emotionele problemen, problemen met leeftijdsgenoten, gedragsproblemen en prosociaal gedrag. Voor deze studie wordt gekeken naar de somscore op de SDQ. Een hoge score betekent dat het kind weinig problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling laat zien. De SDQ is voor het laatst beoordeeld in 2007 door de Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN). De vragenlijst wordt met een voldoende beoordeeld op betrouwbaarheid. Ook de begripsvaliditeit is voldoende, maar de criteriumvaliditeit wordt met een onvoldoende beoordeeld wegens te weinig onderzoek (COTAN, 2007). Daarnaast volgt uit een betrouwbaarheidsanalyse in de huidige studie een Cronbach's alpha van .73.

Analyseplan

Voor de data-analyses is gebruik gemaakt van het programma SPSS, 24^e editie. Met behulp van de Preacher en Hayes methode (Preacher & Hayes, 2004) wordt bekeken of positieve en negatieve disciplineren de relatie tussen PSE en de sociaal-emotionele ontwikkeling bij het kind medieert. Hierbij wordt het totale effect van PSE op de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind onderzocht (pad c). Tevens worden de directe relaties tussen PSE en positieve disciplineren (pad a₁), PSE en negatieve disciplineren (pad a₂), positieve disciplineren en sociaal-emotionele ontwikkeling (pad b₁), negatieve disciplineren en sociaal-emotionele ontwikkeling (pad b₂) en PSE en sociaal-emotionele ontwikkeling (pad c') onderzocht.

Resultaten

Beschrijvende Statistieken

De gemiddelden en standaarddeviaties van de onderzochte variabelen zijn weergegeven in Tabel 1. De moeders in deze steekproef blijken gemiddeld veel positieve en weinig negatieve disciplineren toe te passen. Daarnaast voelen de moeders zich competent en zien zij weinig problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind.

Uit de correlaties (Tabel 1) blijkt dat PSE significant positief gerelateerd is aan positieve disciplineren, positief gerelateerd is aan sociaal-emotionele ontwikkeling en negatief gerelateerd is aan negatieve disciplineren. Naarmate moeders meer vertrouwen in hun opvoedvaardigheden hebben, laten zij meer positieve en minder negatieve disciplineren zien. Ook is er een positieve relatie tussen PSE en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind: naarmate moeders zich meer competent voelen, nemen zij minder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind waar. Daarnaast blijkt de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind positief gerelateerd aan positieve disciplineren en negatief gerelateerd aan negatieve disciplineren. Naarmate moeders meer positieve en minder negatieve disciplineren toepassen, nemen zij minder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind waar.

Tabel 1

Gemiddelden, Standaarddeviaties en Correlaties tussen PSE, Positieve Disciplineren, Negatieve Disciplineren en Sociaal-Emotionele Ontwikkeling van het Kind (N = 108)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	PSE	Positieve disciplineren	Negatieve disciplineren
PSE	5.25	.57	-		
Positieve disciplineren	5.10	.58	.40**	-	
Negatieve disciplineren	1.92	.31	-.35**	-.19*	-
S/E ontwikkeling kind	2.62	.19	.37**	.26**	-.25**

Noot. PSE = parental self-efficacy; S/E = sociaal-emotionele ontwikkeling.

* $p < .05$, ** $p < .01$.

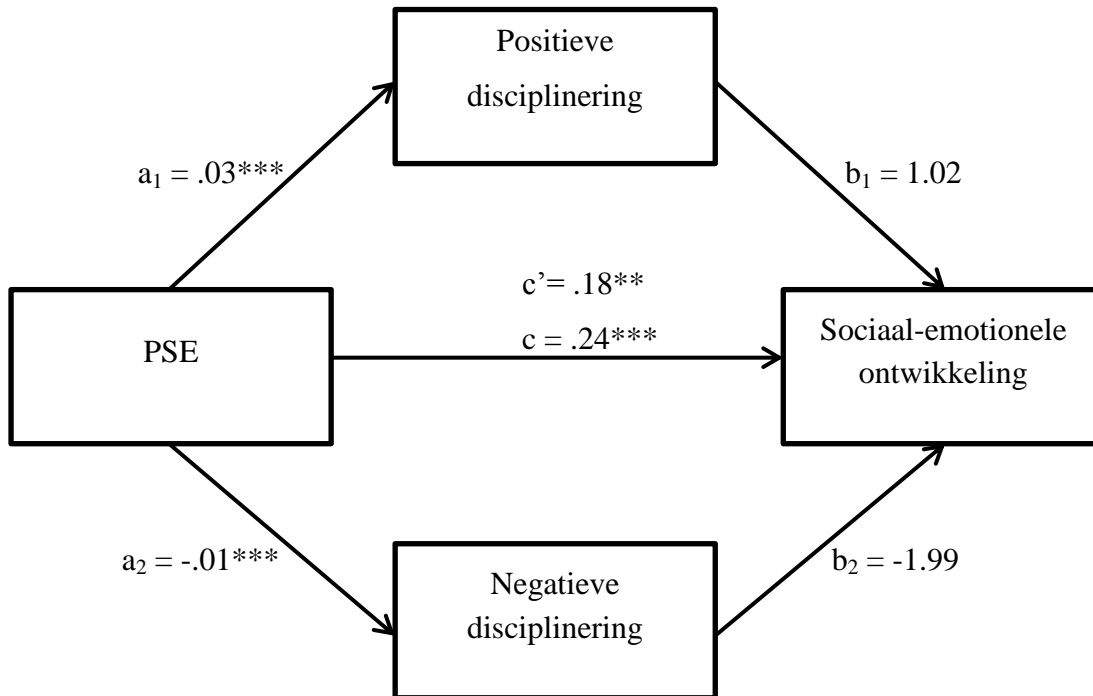
Mediatie-Analyse

Om te onderzoeken of de relatie tussen PSE en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind gemedieerd wordt door positieve of negatieve disciplineren, wordt een Preacher en Hayes mediatie-analyse uitgevoerd. Tezamen verklaren de variabelen PSE, negatieve disciplineren en positieve disciplineren 17% van de variantie van sociaal-emotionele ontwikkeling bij peuters, $F(3, 104) = 6.98, p < .001$. Figuur 1 zien laat zien dat het totale effect van PSE op de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind significant positief is, $b = 0.24, t(108) = 4.14, p < .001$. Dit betekent dat moeders met een hogere mate van PSE minder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling zien bij hun kind. Tevens blijkt er een directe relatie tussen PSE en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind, $b = 0.18, t(108) = 2.73, p = .01$. Naarmate moeders meer vertrouwen in hun opvoedvaardigheden hebben, nemen zij minder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind waar. Uit de analyse blijkt dat de directe relatie tussen PSE en positieve disciplineren (pad a_1) significant positief is, $b = .03, t(108) = 4.04, p < .001$ en dat de directe relatie tussen PSE en negatieve disciplineren (pad a_2) significant negatief is, $b = -.01, t(108) = -3.82, p < .001$. Naarmate moeders meer vertrouwen in hun opvoedvaardigheden hebben, laten zij meer positieve en minder negatieve disciplineren zien. De directe relatie tussen positieve disciplineren en de s/e ontwikkeling van het kind (pad b_1) en tussen negatieve disciplineren en S/E ontwikkeling (pad b_2) bleken echter niet significant met een p -waarde van respectievelijk .22 en .18. Er is dus geen directe relatie tussen positieve en negatieve disciplineren door moeders en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind, als gecorrigeerd wordt voor PSE.

Tenslotte is het indirecte effect tussen PSE en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind berekend, met positieve en negatieve disciplineren als mediators. Uit de analyse blijkt dat de relatie tussen PSE en sociaal-emotionele ontwikkeling niet gemedieerd wordt door positieve disciplineren, $SE = .02, 95\% CI [-.08, .01]$ en ook niet door negatieve disciplineren, $SE = .27, 95\% CI [-.09, .02]$.

Samenvattend blijkt er een significante relatie aanwezig te zijn tussen PSE en positieve en negatieve disciplineren. Naarmate moeders meer vertrouwen hebben in hun opvoedcompetenties laten ze meer positieve en minder negatieve disciplineren zien. Tevens blijkt er een significante relatie aanwezig tussen PSE en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Naarmate moeders meer vertrouwen hebben in hun opvoedcompetenties, nemen

ze minder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling bij hun kind waar. Deze relatie wordt echter niet gemedieerd door positieve of negatieve disciplineren.

Figuur 1. Het totale, directe en indirecte effect van PSE op de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind via moederlijke positieve en negatieve disciplineren.

Noot. Pad c = directe relatie tussen PSE en sociaal-emotionele ontwikkeling;

pad c' = indirecte relatie tussen PSE en sociaal-emotionele ontwikkeling.

** $p < .01$, *** $p < .001$.

Discussie

Deze studie had als doel om meer inzicht te verkrijgen in de relatie tussen PSE en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind en de mate waarin ouderlijke disciplineren hierbij van belang is in de peupertijd. Hiervoor werd onderzocht of er sprake is van een mediërende rol van positieve en negatieve disciplineren in de relatie tussen PSE en de sociaal-emotionele ontwikkeling van peuters. Uit de resultaten bleek een directe relatie tussen PSE en de sociaal-emotionele ontwikkeling van peuters aanwezig. Moeders die zich meer competent over hun opvoedvaardigheden voelden, namen minder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind waar. Daarnaast bleek dat moeders die zich meer competent voelden meer positieve en minder negatieve disciplineren toepasten. Verder namen moeders die meer positieve en minder negatieve disciplineren toepasten minder

problemen waar in de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind. Deze relatie viel echter weg als gecorrigeerd werd voor PSE. Tevens bleek er geen mediërende rol te zijn voor positieve en negatieve disciplineren in de relatie tussen PSE en sociaal-emotionele ontwikkeling bij peuters.

Passend bij de verwachtingen is er een relatie gevonden tussen PSE en positieve en negatieve disciplineren. Zo bleek dat moeders met een hoge mate van PSE meer positieve en minder negatieve disciplineren toepassen. Omgekeerd passen moeders met een lage mate van PSE meer negatieve en minder positieve disciplineren toe. Dit is in overeenstemming met eerdere studies, waarbij ouders met een hoge mate van PSE meer positieve en minder negatieve disciplineren toepasten (Bornstein et al., 2018; Burchinal et al., 2010; Cooklin et al., 2012; De Haan et al., 2009). Deze relatie kan verklaard worden vanuit de self-efficacy theorie van Bandura (1978), die stelt dat ouders met een hoge mate van PSE, vanwege minder ervaren stress en meer tevredenheid over hun opvoedvaardigheden, beter in staat zijn zich in te zetten om op een positieve manier op te voeden. Ouders met een lage mate van PSE zien echter vooral drempels in de opvoeding en ervaren meer stress, waardoor ze geneigd zijn meer negatieve disciplineren toe te passen (Bandura, 1978).

Daarnaast bleek dat moeders die meer positieve en minder negatieve disciplineren toepasten, minder problemen waarnamen in de sociaal-emotionele ontwikkeling bij het kind. In tegenstelling tot de verwachting bleek deze relatie te vervallen als gecorrigeerd werd voor PSE. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat ouderlijke disciplineren pas op latere leeftijd een grote impact heeft op de ontwikkeling van het kind. Veel studies met een significant effect zijn namelijk uitgevoerd bij kinderen in de basisschoolleeftijd en bij adolescenten, maar hebben PSE niet meegenomen als voorspeller (Leidy et al., 2010; Lansfort et al., 2011; Wang & Kenny, 2014). Tevens kan de gebruikte steekproef van hoogopgeleide, Nederlandse moeders een verklaring zijn, waarbij moeders zich meer competent voelden in hun opvoedvaardigheden, meer positieve disciplineren toepasten en weinig problemen waarnamen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind. De studie zou herhaald moeten worden met een meer diverse steekproef om meer duidelijkheid te verkrijgen over de relatie tussen ouderlijke disciplineren en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind.

PSE blijkt niet alleen direct gerelateerd te zijn aan de disciplineren die wordt toegepast, maar blijkt ook een directe relatie te hebben met de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. In tegenstelling tot de verwachtingen loopt deze relatie niet via ouderlijke disciplineren, want als PSE werd meegenomen in de analyses kwamen de relaties

tussen ouderlijke disciplineren en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind te vervallen. Mogelijk kunnen andere opvoedaspecten een mediërende rol spelen in de relatie tussen PSE en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Zo kan een hogere mate van PSE gerelateerd zijn aan meer moederlijke warmte en minder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling (Deater-Deckard, Ivy, & Petrill, 2006; McKee et al., 2007). Tevens kan een hogere mate van PSE gerelateerd zijn aan meer empathie en minder problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling (Strayer & Roberts, 2004). Vervolgstudies zouden deze relaties moeten uitwijzen. Daarnaast kunnen vanwege het cross-sectionele karakter van de huidige studie, de relaties ook andersom geïnterpreteerd worden. Zo kunnen moeders met een kind met weinig problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling zich competent voelen en geneigd zijn meer positieve en minder negatieve disciplineren toe te passen (Sevigny & Loutzenhiser, 2010).

Bij deze studie moeten een aantal beperkingen in acht genomen worden. Ten eerste is in deze studie een homogene steekproef gebruikt met voornamelijk Nederlandse, hoog opgeleide moeders die weinig problemen in de opvoeding en sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind ervoeren. Hierdoor zijn misschien niet alle relaties gevonden die verwacht werden. Generaliseerbaarheid naar andere culturen en gezinnen waarbij een meer problematische opvoeding en sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind speelt is door de steekproef van de huidige studie niet mogelijk. Er kunnen tevens geen uitspraken gedaan worden over de rol van vaders. Voor generalisatie naar andere culturen is meer onderzoek nodig met een meer heterogene steekproef. Ten tweede is de interne consistentie van de schalen positieve en negatieve disciplineren van de CECPAQ (Verhoeven et al., 2017) laag, waardoor deze constructen mogelijk te weinig nauwkeurig gemeten zijn en de resultaten daardoor afwijkend zijn ten opzichte van andere studies. Ten derde heeft deze studie een cross-sectionele opzet, waardoor geen uitspraken gedaan kunnen worden over causale verbanden en de richting van de gevonden relaties. De gevonden relaties tussen PSE en ouderlijke disciplineren en tussen PSE en de sociaal-emotionele ontwikkeling bij peuters moeten daarom met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Een sterke kant van deze studie is echter dat zowel PSE, ouderlijke disciplineren en de sociaal-emotionele ontwikkeling zijn meegenomen, waardoor het cascade-effect genoemd in de studie van Bornstein et al. (2018) verder onderzocht kon worden. Daarnaast is een sterke kant dat zowel naar positieve als negatieve disciplineren is gekeken. Tenslotte is de huidige studie specifiek gericht op peuters.

Concluderend blijkt dat de mate van PSE in relatie staat tot de mate van positieve en negatieve disciplineren en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Er blijkt echter geen mediatieverband aanwezig van ouderlijke disciplineren in de relatie tussen PSE en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Mogelijk zijn er andere opvoedaspecten die een mediërende rol kunnen spelen in de relatie tussen PSE en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind in de peutertijd. Er wordt aanbevolen meer longitudinaal onderzoek te doen naar de relaties tussen PSE, de sociaal-emotionele ontwikkeling van peuters en andere opvoedaspecten om meer inzicht te krijgen in belangrijke ouderfactoren bij de sociaal-emotionele ontwikkeling van peuters.

Referenties

- Bandura, A. (1978). Social learning theory of aggression. *Journal of Communication*, 28, 12-29. doi:10.1111/j.1460-2466.1978.tb01621.x
- Blandon, A. Y., Calkins, S. D., & Keane, S. P. (2010). Predicting emotional and social competence during early childhood from toddler risk and maternal behavior. *Development and Psychopathology*, 22, 119-132. doi:10.1017/S0954579409990307
- Bornstein, M. H., Putnick, D. L., & Suwalsky, J. T. (2018). Parenting cognitions→ parenting practices→ child adjustment? The standard model. *Development and Psychopathology*, 30, 399-416. doi:10.1017/S095457941700093
- Brock, A., Vermulst, A., Gerris, J., & Abidin, R. (1992). *Nijmeegse Ouderlijke Stress Index: Meetinstrument voor de vaststelling bij opvoeders: Een uitgebreide versie (NOSI) voor psychodiagnostische doeleinden en een verkorte versie (NOSIK) voor signaleringsdoeleinden*. Lisse, Nederland: Swets & Zeitlinger.
- Burchinal, M., Skinner, D., & Reznick, J. S. (2010). European American and African American mothers' beliefs about parenting and disciplining infants: A mixed-method analysis. *Parenting: Science and Practice*, 10, 79-96. doi:10.1080/15295190903212604
- Callender, K. A., Olson, S. L., Choe, D. E., & Sameroff, A. J. (2012). The effects of parental depressive symptoms, appraisals, and physical punishment on later child externalizing behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40, 471-483. doi:10.1007/s10802-011-9572-9
- Chang, L., Schwartz, D., Dodge, K. A., & McBride-Chang, C. (2003). Harsh parenting in relation to child emotion regulation and aggression. *Journal of Family Psychology*, 17, 598-606. doi:10.1037/0893-3200.17.4.598
- Choe, D. E., Olson, S. L., & Sameroff, A. J. (2013). Effects of early maternal distress and parenting on the development of children's self-regulation and externalizing behavior. *Development and Psychopathology*, 25, 437-453. doi:10.1017/S0954579412001162
- Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (1998). Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. *Developmental Review*, 18, 47-85. doi:10.1006/drev.1997.0448
- Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN), (1992). Nijmeegse Ouderlijke Stress Index. Geraadpleegd op 01-11-2018. Verkregen van: <https://www-cotandocumentatie-nl/beoordelingen/b/14411/nijmeegse-ouderlijke-stress-index/>.

- Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN), (2007). Strengths and Difficulties Questionnaire. Geraadpleegd op 01-11-2018. Verkregen van: <https://www-cotandocumentatie-nl/beoordelingen/b/13412/strengths-and-difficulties-questionnaire/>.
- Cooklin, A. R., Giallo, R., & Rose, N. (2012). Parental fatigue and parenting practices during early childhood: An Australian community survey. *Child: Care, Health and Development*, 38, 654-664. doi:10.1111/j.1365-2214.2011.01333.x
- Deater-Deckard, K., Ivy, L., & Petrill, S. A. (2006). Maternal warmth moderates the link between physical punishment and child externalizing problems: A parent-offspring behavior genetic analysis. *Parenting: Science and Practice*, 6, 59-78. doi:10.1207/s15327922par0601_3
- De Brock, A. J. L. L., Vermulst, A. A., Gerris, J. R. M. & Abidin, R. R. (2006). Handleiding Nijmeegse Ouderlijke Stress Index [Nijmegen Parenting Stress Index Manual]. Lisse, Nederland: Swets & Zeitlinger.
- De Haan, A. D., Prinzie, P., & Deković, M. (2009). Mothers' and fathers' personality and parenting: The mediating role of sense of competence. *Developmental Psychology*, 45, 1695-1707. doi:10.1037/a0016121
- Dunbar, L. J. (2008). A conflict between distance and closeness: The mother's bittersweet experience of becoming separate from her toddler. *Infant Observation*, 11, 77-88. doi:10.1080/13698030801945160
- Gershoff, E. T., Grogan-Kaylor, A., Lansford, J. E., Chang, L., Zelli, A., Deater-Deckard, K., & Dodge, K. A. (2010). Parent discipline practices in an international sample: Associations with child behaviors and moderation by perceived normativeness. *Child Development*, 81, 487-502. doi:10.1111/j.1467-8624.2009.01409.x
- Jackson, A. P., & Scheines, R. (2005). Single mothers' self-efficacy, parenting in the home environment, and children's development in a two-wave study. *Social Work Research*, 29, 7-20. doi:10.1093/swr/29.1.7
- Jones, T. L., & Prinz, R. J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. *Clinical Psychology Review*, 25, 341-363. doi:10.1016/j.cpr.2004.12.004
- Kim, E., Guo, Y., Koh, C., & Cain, K. C. (2010). Korean immigrant discipline and children's social competence and behavior problems. *Journal of Pediatric Nursing*, 25, 490-499. doi:10.1016/j.pedn.2009.05.002

- Leerkes, E. M. & Burney, R. V. (2007) The development of parenting efficacy among new mothers and fathers. *Infancy, 12*, 45–67. doi:10.1111/j.1532-7078.2007.tb00233.x
- Leidy, M. S., Guerra, N. G., & Toro, R. I. (2010). Positive parenting, family cohesion, and child social competence among immigrant Latino families. *Journal of Family Psychology, 24*, 252-260. doi:10.1037/a0019407
- Mackenbach, J. D., Ringoot, A. P., Van Der Ende, J., Verhulst, F. C., Jaddoe, V. W., Hofman, A., ... & Tiemeier, H. W. (2014). Exploring the relation of harsh parental discipline with child emotional and behavioral problems by using multiple informants. The generation R study. *PLoS One, 9*, 1-9. doi:10.1371/journal.pone.0104793
- McKee, L., Roland, E., Coffelt, N., Olson, A. L., Forehand, R., Massari, C., ... & Zens, M. S. (2007). Harsh discipline and child problem behaviors: The roles of positive parenting and gender. *Journal of Family Violence, 22*, 187-196. doi:10.1007/s10896-007-9070-6
- Murdock, K. W. (2013). An examination of parental self-efficacy among mothers and fathers. *Psychology of Men & Masculinity, 14*, 314-323. doi:10.1037/a0027009
- Porter, C. L. & Hsu, H-C. (2003) First-time mothers' perceptions of efficacy during the transition to motherhood: links to infant temperament. *Journal of Family Psychology, 17*, 54–64. doi:10.1037/0893-3200.17.1.54
- Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2004). SPSS and SAS procedures for estimating indirect effects in simple mediation models. *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers, 36*, 717-731. doi:10.3758/BF03206553
- Scaramella, L. V., & Leve, L. D. (2004). Clarifying parent–child reciprocities during early childhood: The early childhood coercion model. *Clinical Child and Family Psychology Review, 7*, 89-107. doi:10.1023/B:CCFP.0000030287.13160.a3
- Sevigny, P. R., & Loutzenhiser, L. (2010). Predictors of parenting self-efficacy in mothers and fathers of toddlers. *Child: Care, Health and Development, 36*, 179-189. doi:10.1111/j.1365-2214.2009.00980.x
- Strayer, J., & Roberts, W. (2004). Children's anger, emotional expressiveness, and empathy: Relations with parents' empathy, emotional expressiveness, and parenting practices. *Social Development, 13*, 229-254. doi:10.1111/j.1467-9507.2004.000265.x|
- Van Widenfelt, B. M., Goedhart, A. W. Q., Treffers, P. D., & Goodman, R. (2003). Dutch version of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *European Child & Adolescent Psychiatry, 12*, 281-289.

- Verhoeven, M., Deković, M., Bodden, D., & Van Baar, A. L., 2017. Development and initial validation of the comprehensive early childhood parenting questionnaire (CECPAQ) for parents of 1–4 year olds. *European Journal of Developmental Psychology, 14*, 233-247. doi:10.1080/17405629.2016.1182017
- Verhoeven, M., Junger, M., Van Aken, C., Deković, M., & Van Aken, M. A. (2010). Mothering, fathering, and externalizing behavior in toddler boys. *Journal of Marriage and Family, 72*, 307-317. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00701.x
- Verhoeven, M., Junger, M., van Aken, C., Deković, M., & van Aken, M. A. (2010). Parenting and children's externalizing behavior: Bidirectionality during toddlerhood. *Journal of Applied Developmental Psychology, 31*, 93-105. doi:10.1016/j.appdev.2009.09.002
- Waller, R., Gardner, F., Hyde, L. W., Shaw, D. S., Dishion, T. J., & Wilson, M. N. (2012). Do harsh and positive parenting predict parent reports of deceitful-calling behavior in early childhood?. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 53*, 946-953. doi:10.1111/j.1469-7610.2012.02550.x
- Wang, M. T., & Kenny, S. (2014). Longitudinal links between fathers' and mothers' harsh verbal discipline and adolescents' conduct problems and depressive symptoms. *Child Development, 85*, 908-923. doi:10.1111/cdev.12143
- Whittaker, J. E. V., Harden, B. J., See, H. M., Meisch, A. D., & T'Pring, R. W. (2011). Family risks and protective factors: Pathways to Early Head Start toddlers' social-emotional functioning. *Early Childhood Research Quarterly, 26*, 74-86. doi:10.1016/j.ecresq.2010.04.007